

СНЕЖАНА ВУЈАДИНОВИЋ
МИРЈАНА ГАЈИЋ*

САВРЕМЕНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ У РАЗВОЈУ МРЕЖЕ НАСЕЉА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ НОВА ВАРОШ

Садржај: Анализа демографских и функционалних обележја насеља Нововарошког краја указује на поларизацијски развој и карактер мреже насеља. Нова Варош има доминантну улогу у просторно функционалној организацији насеља. Развојем одређених сеоских насеља- субцентра створили би се повољни услови за оптимално искоришћавање ресурса Нововарошког краја и његов равномернији социоекономски развој.

Кључне речи: Нова Варош, мрежа насеља, субцентри, депопулација, функционални развој

Abstract: Analysis of demographic and functional characteristics of the settlements in Nova Varos district points to polarization development and the character of the Net of settlements. Nova Varos plays dominant role in spatially functional settlement organization . With development of certain rural settlements –subcenters, favorable conditions for optimal exploitation of resources oh Nova Varos district would be made as well as fot its more even socio-economical development.

Key words: Nova Varos, net of settlements, depopulation, functional development

Увод

Развој мреже насеља на територији општине Нова Варош одређен је елементима природне средине и друштвено-економским факторима. Најинтензивније промене у социјално-економским структурама и просторном распореду становништва настају развојем индустрије. Захваљујући лоцираној индустрији, Нова Варош од 1957. године, започиње интензиван функционално-физиономски развој. Демографска, социоекономска, функционална и физиономска трансформација сеоских насеља одвија се под директним и индиректним утицајем Нове Вароши.

Ограничавајући природни и економски услови сеоског становништва за интензивну пољопривредну производњу и аграрна пренасељеност само су интензивирали миграције на релацији село-град. Услед различитог демографског развоја насеља, мрежа насеља временом стиче поларизациони карактер са главним центром развоја у Новој Вароши. Функционални развој појединих сеоских центара убудуће би ублажио депопулационе процесе и омогућио рационалну просторну организацију привредних веза у мрежи насеља. Јачање функционалних веза са околним градским центрима (Пријепоље, Ужице, Прибој, Сјеница) допринело би бржем развоју територије и њеном укључивању у регионалноразвојне токове.

---

* **Мр Снежана Вујадиновић**, асистент, Географски факултет, Студентски трг III/3, Београд.
Мр Мирјана Гајић, асистент, Географски факултет, Студентски трг III/3, Београд.

Размештај насеља и просторно демографски односи

Територија општине Нова Варош представља део Старог Влаха и Рашке¹ (Марковић Ђ., 1980) и захвата простор површине од 581 km². По административној подели Србије, проучавана територија улази у састав Златиборског округа. Глобалну мрежу насеља у општини Нова Варош чине 32 насеља. У просторно-функционалним односима најзначајнију улогу има Нова Варош, једино градско насеље. По попису становништва из 1991. године на територији општине Нова Варош живело је 21.812 становника, при чему је 11.388 становника било у сеоским насељима а 10.424 у граду. Укупан број становника према попису из 2002. године износио је 19.982 становника, од којих је 9.647 становника живело у селима а 10.335 у граду.

На просторну организацију мреже насеља, њен развој и промене утичу природни и друштвено-економски фактори. Физичкогеографска обележја овог дела Србије одразила су се на положај и морфолошки тип насеља. Сва сеоска насеља су разуђена и разбијена (старовлашки тип), неправилних облика и знатних површина. Физиономија насеља резултат је и економских фактора тј. традиционалне сточарске функције насеља. Већина насеља лоцирана је између 900 m и 1400 m надморске висине. Простор одликује изражена вертикална и хоризонтална рашчлањеност рељефа која представља ограничавајући фактор за интензивну пољопривредну производњу, изградњу саобраћајница и објеката у насељима.

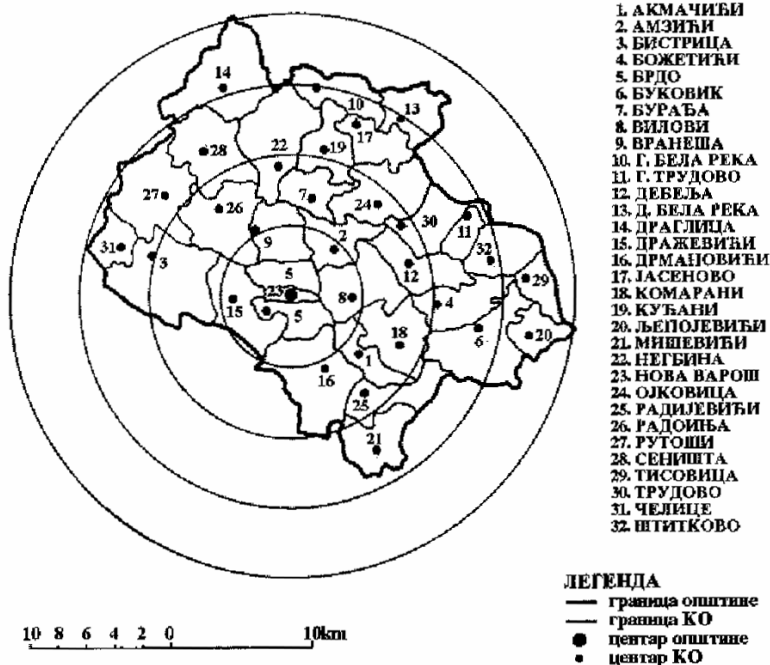
За разлику од физичкогеографских одлика насеља, функционална и демографска обележја показују много већу хетерогеност. Територију општине одликују интензивне демографске промене током друге половине XX века (преразмештај становништва и промене у његовим структурама) као и сложени социјално-економски и насеобински проблеми (депопулација, саобраћајна изолованост, негативне тенденције у развоју појединих привредних грана). Разлике у демографским, економским и функционалним одликама између Нове Вароши и сеоских насеља се интензивирају последњих деценија, што доводи до неједнаког социоекономског развоја територије.

Табела 1. Размештај села и популације општине Нова Варош по концентричним зонама за 1971. и 2002. годину

Удаљеност од града (km)	Бр. насеља	%	1971.		2002.	
			Бр. стан.	%	Бр. стан.	%
До 5	4	12,9	1805	10,6	1265	13,1
6-10	12	38,7	7398	43,5	4133	42,8
11-15	12	38,7	6835	40,2	3749	38,9
16-20	3	9,7	984	5,7	500	5,2
Укупно	31	100,0	17022	100,0	9647	100,0

¹ Територија општине Нова Варош део је Старог Влаха. Стари Влах и Рашка представљају субрегије југозападне Србије (мезорегија) а у саставу планинско-котлинске области (макрорегија). На основу поменуте хијерархије географских целина, проучавана територија подразумева мању просторну целину, мањи крај, односно микрорегију (Марковић Ј. Ђ., 1980). При другим покушајима географске регионализације термин Рашка има шире просторно значење од поменутог. По П. Влаховићу, Рашка обухвата територије шест општина у југозападној Србији (Нова Варош, Прибој, Пријеполје, Сјеница, Нови Пазар) и две општине у североисточној Црној Гори (Бијело Поље и Пљевља). В.Рудић и М. Степић територију Рашке области или Старе Рашке проширују на општине Беране и Рожаје у Црној Гори (Дерић Б., Ђорђевић Д., 1997).

У циљу утврђивања просторно-демографских односа на релацији центар-околина, насеља су распоређена у четири концентричне зоне (до 5 km, 6-10 km, 11-15 km и 16-20 km) по удаљености од Нове Вароши.

Скица 1. Административно-територијална подела и зонални размештај села по изотеламата²

Прва концентрична зона, до 5 km, представља приградски простор који је под непосредним утицајем града, с јасно израженим просторним и социоекономским трансформацијама. Непосредно окружење Нове Вароши чини зона депопулационих насеља, која и поред близине града не бележи повећање броја становника. Немогућност задовољења потреба (образовних, културних, здравствених) као и неразноврсност функција условио је константно иселјавање становништва из приградских насеља.

Простор највеће концентрације сеоских насеља (77,4%) и популације (81,7%) је простор друге и треће гравитационе зоне. У последње три деценије број становника у поменути зонама смањен је за 44,6% (6.348 становника). Популационо већа насеља, са повољним саобраћајно-географским положајем, одржала су се у западном делу краја. Тако је у Бистрици, Рутошима и Радоињи 2002. године живело 2.368 становника или 24,5% укупног сеоског становништва.

² Прва концентрична зона обухвата 4 сеоска насеља (Амзићи, Брдо, Вилови и Дражевићи); друга зона 12 насеља (Акмачићи, Божетићи, Бурађа, Вранеша, Дебеља, Дрмановићи, Комарани, Негбина, Ојковица, Радијевићи, Радоиња и Трудово); трећа зона 12 насеља (Бистрица, Буковик, Горња Бела Река, Горње Трудово, Доња Бела Река, Јасеново, Кућани, Мишевићи, Рутоши, Сеништа, Челице и Штитково); четврта зона три насеља (Љепојевићи, Тисовица и Драглица).

На скици 1. делови територија неколико села пресечени су изоленијама, па је припадност села датом зони одређена на основу величине дела насеља који улази у дотичну зону. С обзиром да је реч о популационо малим насељима разбијеног типа евентуална подела села изоленијама није битније утицала на просторни размештај сеоске популације по датим концентричним зонама.

Демографске одлике насеља у последњој гравитационој зони резултат су њиховог периферног положаја у односу на Нову Варош као и других ограничавајућих фактора (саобраћајна изолованост, планински рељеф и др.). То је простор изразите депопулације и популационо малих насеља: Драглица, Љепојевићи и Тисовица.

Табела 2. Хипсометријски размештај насеља и популације општине Нова Варош 1971. и 2002. год.

Висински појас (m)	Бр. насеља	%	1971.		2002.	
			Бр. стан.	%	Бр. стан.	%
Од 901-1000	4	12,5	8229	36,2	11742	58,8
1001-1100	12	37,5	6333	27,8	3761	18,8
1101-1200	8	25,0	4411	19,4	2550	12,8
1201-1300	5	15,6	2741	12,0	1332	6,6
1301-1400	3	9,4	1026	4,5	597	3,0
Укупно	32	100,0	22740	100,0	19982	100,0

Највећи део територије општине Нова Варош припада хипсометријском појасу од 1000 m до 1500 m надморске висине (66,9% или 391 km²). Терени нижи од 1000 m надморске висине обухватају 31,8% укупне територије (Живковић Д., 1989). Насеља нововарошке општине могу се распоредити у пет висинских појасева од почетне изохипсе на 900 m до изохипсе на 1400 m надморске висине. Најнижи висински појас је зона највеће концентрације становништва. У четири насеља (Нова Варош, Бурађа, Рутоши и Сеништа) сконцентрисано је 58,8% укупног становништва. Са повећањем надморске висине опада учешће укупне популације. Висински појас од 1000 –1100 m одликује највећи број насеља. Након ове зоне имамо јасно изражен тренд опадања броја насеља. На висинама изнад 1300 m срећемо само 3 насеља : Дрмановићи (368 ст.), Тисовица (117) и Мишевићи (112).

Постојећи просторно - демографски односи указују да је мрежа насеља недовољно развијена. Присутан је несклад, диспропорција између нивоа и темпа демографског развоја Нове Вароши на једној и сеоских насеља на другој страни.

Демографске промене у насељима и аспекти будућег развоја

Демографска обележја насеља у садејству са другим чиниоцима (саобраћајно-географски положај, природни ресурси, постојећи привредни капацитети) одређују развој насеља и његов хијерархијски положај у одређеној мрежи насеља. Индустријализација овог дела Србије, праћена интензивном урбанизацијом, довела је до убрзаног развоја Нове Вароши. Стопа просечног годишњег раста Нове Вароши у периоду 1961-1971. год. износила је 56,5%. Демографски раст града одвија се у наредним међупописним периодима по стопама од 39,9% (1971-1981.) и 19,6% (1981-1991.). Урбана популација, која 2002. чини 51,7% укупне популације, у последњем међупописном периоду стагнира по стопи од -0,8%.

Миграције сеоског становништва са простора општине Нова Варош у развијеније регије и из села у градове имале су за последицу негативан демографски развој села. Опадање броја сеоског становништва било је најинтензивније у периоду 1961-1971. када је просечна стопа смањења износила -23,5%. Процес опадања броја сеоског становништва наставља се и касније, по стопама од -20,0% (1971-1981.) и -20,3% (1981-1991.). Током раздобља 1991-2002., као резултат већ скромних

демографских потенцијала и неповољне старосне структуре, сеоско становништво се смањује по стопи од -15,0‰. Стопа демографског раста општине Нова Варош кретала се од -8,5‰ (1961-1971.) и -0,9‰ (1971-1981.) до -7,9‰ (1991-2002.).

Табела 3. Кретање укупног броја становника у периоду 1961-2002.год.

Година	Урбана популација	%	Рурална популација	%	Укупно
1961	3200	12,9	21570	87,1	24770
1971	5718	25,2	17022	74,8	22740
1981	8565	38,0	13958	62,0	22523
1991	10424	47,8	11388	52,2	21812
2002	10335	51,7	9647	48,3	19982

У периоду 1991-2002. од укупно 32 насеља општине Нова Варош, 29 насеља бележе смањење броја становника. Позитиван демографски развој у том времену имају насеља Акмачићи (просечна годишња стопа пораста од 4,9‰), Вранеша (6,4‰) и Дрмановићи (0,7‰). Јачање свих видова миграционих кретања као и пад наталитета имали су за последицу демографско уситњавање и пораст најмањих сеоских насеља. По попису из 1961. само су два насеља имала мање од 300 становника (Тисовица и Трудово), да би 2002. било 18 насеља те категорије. Већина их је периферног положаја и аграрног карактера што је и иницирало њихову демографску стагнацију. Слична је ситуација и са насељима од 500 до 1000 становника, чији се број у посматраном периоду смањило са 16 на 3. Од 5 насеља (Бистрица, Вранеша, Негбина, Радоиња и Рутоши) која су 1961. бројала преко 1000 становника, 2002. године није било насеља у тој категорији. Разлике у демографској величини насеља смањују се а као резултат поменутог процеса амплитуда варијације континуирано опада: 1550 становника (1961), 1277 (1971), 1141 (1981), 969 (1991) и 809 (2002).

Табела 4. Кретање броја руралних насеља по демографској величини 1961, 1971, 1991 и 2002.

		Број становника				Укупно
		101-300	301-500	501-1000	>1000	
1961	Бр. н.	2	8	16	5	31
	%	6,5	25,8	51,6	16,1	100,0
	Бр.ст.	532	3115	10744	7179	21570
	%	2,5	14,4	49,8	33,3	100,0
1971	Бр.н.	4	12	13	2	31
	%	12,9	38,7	41,9	6,5	100,0
	Бр.ст.	962	5256	7954	2850	17022
	%	5,7	30,9	46,7	16,7	100,0
1991	Бр.н.	13	14	3	1	31
	%	41,9	45,2	9,7	3,2	100,0
	Бр.ст.	2455	5601	2258	1074	11388
	%	21,6	49,2	19,8	9,4	100,0
2002	Бр.н.	18	10	3	-	31
	%	58,1	32,2	9,7	-	100,0
	Бр.ст.	3334	3945	2368	-	9647
	%	34,6	40,9	24,5	-	100,0

Биолошка депопулација праћена је све неповољнијом старосном структуром становништва. Удео становника млађих од 20 година износио је 1961. 44,5%; 1991. 28,8% а 2002. 23,3%. Број сеоских насеља, где је учешће младог становништва веће од старог, смањен је са 8 насеља 1991. године на 2 насеља 2002. (Вранеша и Дрмановићи).

Становништво општине Нова Варош имало је по попису 1961. веома повољну старосну структуру. Просечан индекс старења износио је 0,15 и кретао се у распону од 0,07 (Тисовица) до 0,27 (Драглица). По попису 2002. године просечни индекс старења износи 0,94 а просечна старост становништва 40,0 година. Анализа старосне структуре показује да је већина насеља дубоко захваћена демографским процесом старења. Више од половине насеља (17) је са индексом старења већим од 2,0. Најнеповољнију старосну структуру 2002. године имају Дебеља (8,6), Челице (6,6), Радијевићи (5,7), Сеништа (5,6), Мишевићи (5,4) и Трудово (4,1). Већина тих насеља је популационо мала и чисто аграрног карактера па су демографски аспекти развоја ових насеља веома неповољни. Најповољнију старосну структуру а самим тим и демографску основу развоја имају Нова Варош (индекс старења 0,4; просечна старост 35,3 год.) и приградско насеље Брдо (индекс старења 0,6; просечна старост 37,4 год.).

Функционална трансформација насеља

Територија општине Нова Варош заједно са општинама Прибој и Пријеполје улази у састав функционалног подручја града Пријеполја. Територијални домет деловања функција Пријеполја најачи је управо у суседним градским тј. општинским центрима - Новој Вароши и Прибоју. Функционални развој Нове Вароши показао се недовољним да град активно учествује у развојним процесима непосредног окружења што се одражава на демографске и функционалне одлике насеља у његовом окружењу.

Структурне промене у привреди, настале процесом индустријализације и урбанизације, имале су за последицу смањивање учешћа активног становништва у примарном и пораст учешћа активног становништва у секундарном и терцијарном сектору делатности. Општа стопа активности кретала се у периоду 1961-1991. од 50,1% до 53,8%, да би 2002. године износила 44,5%. Највећи пораст забележила су лица са личним примањима чији је број од 2.375 (1991.) повећан на 4.138 (2002.). Пораст ове категорије резултат је већег броја пензионисаних лица у граду и сеоским насељима. Број издржаваних лица, због смањења броја становника и погоршања старосне структуре, смањује се са 7.667 (1991.) на 6.924 (2002.). Учешће пољопривредног становништва у укупном броју, у периоду од 1971. до 1991. године опало је са 57,7% на 20,7%, а удео активног пољопривредног у укупном активном становништву са 67,6% на 35,4%.

У постојећој просторно-функционалној структури мреже насеља доминира Нова Варош као главни пол развоја проучаване територије. Поједина насеља су у другој половини XX века развила одређене функције које су се временом показале недовољним да децентрализују простор и успоставе рационалну територијалну прераспodelу економских активности и становништва. Процес деаграризације највише је одмакао код сеоских насеља чији се атари граниче са КО Нова Варош: Брдо, Вранеша и Дражевићи. Учешће активног пољопривредног становништва у укупном активном у поменутих насељима био је 1991. испод 30% а удео радника (запослених) у укупном активном становништву већи од 79%. Сличну тенденцију у развоју бележе насеља Акмачићи, Бистрица, Јасеново и Дрмановићи у којима постоје мањи индустријски капацитети и институције терцијарно-квартарног сектора делатности.

Интензитет промена функционалних односа и веза на територији општине Нова Варош анализиран је помоћу модела заснованог на променама учешћа поје-

диних сектора делатности у контингенту активног становништва које обавља занимање.

Табела бр. 5 Граничне вредности учешћа сектора делатности за одређени функционални тип насеља

Функционална типологија насеља	Мах. и мин .вредности у % запослених по секторима делатности					
	I		II		III	
	мах	мин	мах	мин	мах	мин
Аграрна	100	60	40	0	40	0
Аграрно-индустријска	60	33,3	50	20	33,3	0
Аграрно-услужна	60	33,3	33,3	0	50	20
Индустријска	40	0	100	60	40	0
Индустријско-аграрна	50	20	60	33,3	33,3	0
Индустријско-услужна	33,3	0	60	33,3	50	20
Услужна	40	0	40	0	100	60
Услужно-аграрна	50	20	33,3	0	60	33,3
Услужно-индустријска	33,3	0	50	20	60	33,3

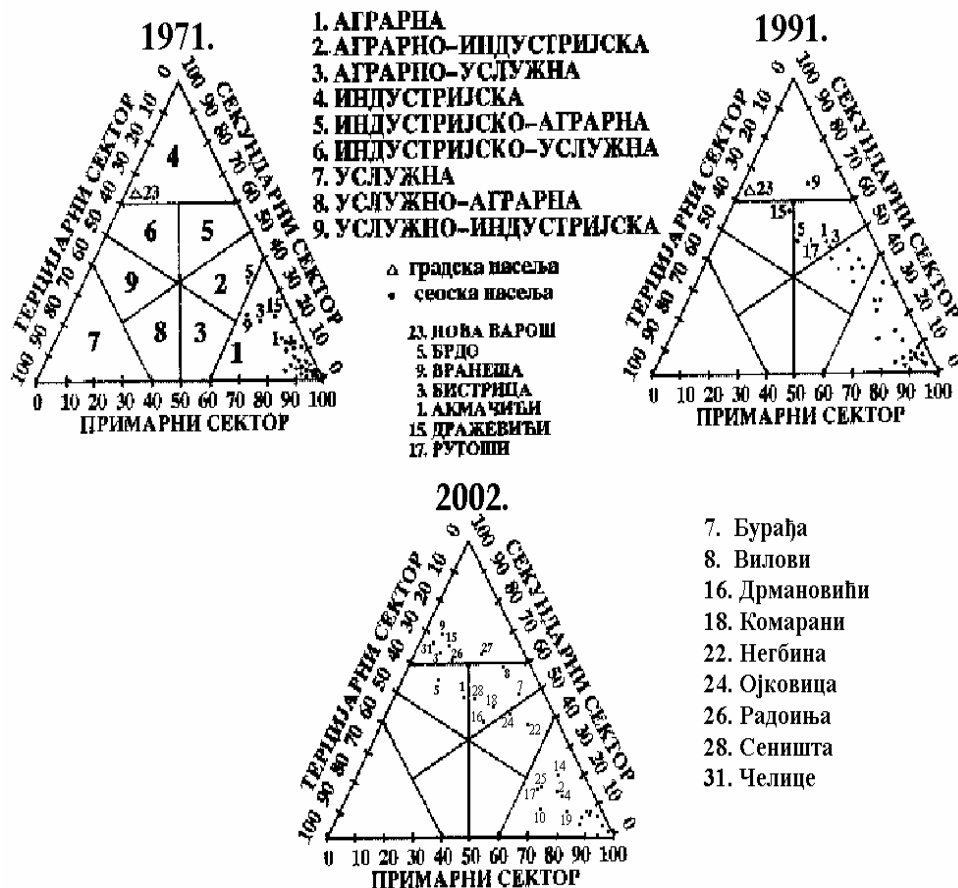
Извор: Тошић Д., 1999.

Динамичнија функционална трансформација насеља наступила је после 1971. године. У то време Нова Варош се развијала као полифункционални центар уз доминацију секундарног сектора. Град је имао одлике индустријског насеља. Утицај Нове Вароши на функционалну трансформацију непосредног окружења био је најизразитији у приградском насељу Брдо, које се тада развијало као аграрно-индустријско насеље. Остала насеља била су монофункционална тј. припадала аграрном типу. Највеће учешће секундарног сектора уз тенденцију приближавања аграрно-индустријском типу имала су аграрна насеља у западном делу краја-Дражевићи, Бистрица и Вранеша.

Током периода 1971-1991. аграрни карактер задржало је 18 насеља или 56,2%. Аграрних насеља било је највише у источном, планинском делу територије општине, који је демографски и привредно пасиван. Под директним и индиректним утицајем Нове Вароши, код појединих сеоских насеља наступа интензивнији процес диверсификације функција. То су села саобраћајно добро повезана са градом као и насеља која су у међувремену развила функцију рада, управе, образовања и сл. Индустријско - аграрна обележја задобила су четири насеља (Акмачићи, Брдо, Бистрица и Рутоши) ,а аграрно-индустријска седам насеља (Бурађа, Вилови, Радоиња, Дрмановићи, Јасеново и Комарани).

Најмање функционалне промене бележи Нова Варош. Град је задржао обележја индустријског насеља са нешто повећаним учешћем терцијарног сектора у односу на 1971. годину. Поред Нове Вароши, у периоду 1971-1991. индустријском типу припало је насеље Вранеша а индустријско-услужном приградско насеље Дражевићи. Функционална трансформација појединих насеља условила је да она временом постану центри којима гравитирају чисто аграрна насеља у окружењу. Тако се као претече микроцентра у северозападном делу територије општине јављају Радоиња, Рутоши и Вранеша, у западном Бистрица а у југоисточном Акмачићи.

Функционални развој насеља после 1991.године огледао се у даљем смањењу значаја примарног и повећања удела активног становништва у секундарним и терцијарним делатностима. По попису становништва из 2002. године, половина насеља општине Нова Варош задржала је одлике чисто аграрних насеља. Већина од њих припада категорији најмањих и најудаљенијих од Нове Вароши. То су насеља која су последњих деценија изгубила функцију сточарских и ратарских села због малог броја становника и неповољне старосне структуре. Сваки вид ревитализације ових насеља је са демографског и економског аспекта нереалан.

Скица 2. Функционални типови насеља

У неаграрним насељима дошло је до битнијег реструктурирања активног становништва из примарних у секундарне и терцијарне делатности. Статус аграрно - индустријских насеља стичу Негбина и Ојковица а индустријско - аграрних Бурађа, Вилови, Дрмановићи, Комарани и Сеништа. Поред насеља Вранеша, индустријском типу припадају још 5 насеља (Бистрица, Дражевићи, Радоиња, Рутоши и Челице).

Нова Варош је у раздобљу 1991- 2002. својим развојем успела да очува старе и развије нове функције које ће јој дати обележје индустријско-услужног насеља. Том типу насеља, захваљујући близини и утицају Нове Вароши, као и развијеним сопственим функцијама, припадају насеља Брдо и Акмачићи. На територији општине Нова Варош и даље не постоји ни један значајнији центар секундарних или терцијарних делатности који би у функционалном и гравитационом погледу имао улогу субцентра. Функционалне везе Нове Вароши и околних насеља су и даље јаке и изражавају се у миграцијама запосленог становништва као и корисника бројних услуга сконцентрисаних у граду. Прерастање поједних насеља у квалитативно виши функционални тип није било праћено и његовим свеобухватним привредним и демографским развојем. Функционални типови појединих насеља (Челице, Комарани,

Вилови, Јасеново) више су резултат демографске величине а не интензитета функционалне трансформације и демографског потенцијала.

**Табела 6. Промене у функционалним типовима насеља општине
Нова Варош у периоду 1991-2002.**

Насеље	1991.	2002.
	Функционални тип насеља	Функционални тип насеља
Акмачићи	Индустријско-аграрна	Индустријско-услугна
Амзићи	Аграрна	Аграрна
Бистрица	Индустријско-аграрна	Индустријска
Божетићи	Аграрна	Аграрна
Брдо	Индустријско-аграрна	Индустријско-услугна
Буковик	Аграрна	Аграрна
Бураћа	Аграрно-индустријска	Индустријско-аграрна
Вилови	Аграрно-индустријска	Индустријско-аграрна
Вранеша	Индустријска	Индустријска
Горња Бела Река	Аграрна	Аграрна
Горње Трудово	Аграрна	Аграрна
Дебеља	Аграрна	Аграрна
Доња Бела Река	Аграрна	Аграрна
Драглица	Аграрна	Аграрна
Дражевићи	Индустријско-услугна	Индустријска
Дрмановићи	Аграрно-индустријска	Индустријско-аграрна
Јасеново	Аграрно-индустријска	Аграрна
Комарани	Аграрно-индустријска	Индустријско-аграрна
Кућани	Аграрна	Аграрна
Љепојевићи	Аграрна	Аграрна
Мишевићи	Аграрна	Аграрна
Негбина	Аграрна	Аграрно-индустријска
Нова Варош	Индустријска	Индустријско-услугна
Ојковица	Аграрна	Аграрно-индустријска
Радијевићи	Аграрна	Аграрна
Радоиња	Аграрно-индустријска	Индустријска
Рутоши	Индустријско-аграрна	Индустријска
Сеништа	Аграрна	Индустријско-аграрна
Тисовица	Аграрна	Аграрна
Трудово	Аграрна	Аграрна
Челице	Аграрно-индустријска	Индустријска
Штитково	Аграрна	Аграрна

Закључак

Демографски и функционални развој сеоских насеља на територији општине Нова Варош одвијао се последњих неколико деценија под утицајем доминантног насеља - Нове Вароши. Сеоска насеља су емиграциона. Поред Нове Вароши и околних градских центара значајно исходиште миграната је иностранство. Анализа просторних аспеката функционалних промена указује да насеља дуж главних саобраћајница и у близини Нове Вароши бележе брже структурне промене. У периоду 1991-2002. та насеља јачају старе и добијају нове функције постепено преузимајући улогу микроцентра (Бистрица, Радоиња, Рутоши, Вранеша, Акмачићи). Интензивнији развој и пререструктурирање становништва из примарног у друге секторе односиће се убудуће на популационо већа насеља која имају развијене одређене функције. Даљим функционалним развојем поменутих насеља ублажиће се процес депопулације и створити услови за равномернији социоекономски развој општине Нова Варош.

ЛИТЕРАТУРА

- Обућина М., (1986): **Географски аспекти развоја туризма Нове Вароши и околине**. Нова Варош.
- Ђурић В., (1985): **Нова Варош**. Монографија СР Србије, Књижевне новине, Београд.
- Дрљача Д., (1984): **Еколошке белешке о становништву Златиборског краја**. Ужички зборник 13, Ужице.
- Живковић Д., (1989): **Картометријска анализа хипсометријског размештаја становништва СР Србије (ван територија САП-а)**, докторска дисертација, Природно-математички факултет, Београд.
- Павловић М., Живковић Д., (2001) : **Географски аспекти развоја привреде у Новој Вароши**. Нововарошки крај- антропогеографска проучавања., Едиција Стара Рашка, књ.3, Нова Варош.
- Тошић Д., Обрадовић Д., (2003): **Савремене тенденције у развоју мреже насеља општине Смедерево**. Гласник Српског географског друштва, св. LXXXIII, бр. 2, Београд.
- Тошић Д., (1999): **Просторно-функцијски односи и везе у нодалној регији Ужица**. Докторска дисертација. Географски факултет. Београд.
- Дерић Б., Ђорђевић Д., (1997): **Просторно-планерске основе развоја Старе Рашке**. Перспективе и проблеми привредног развоја Старе Рашке, Едиција Стара Рашка, Београд.
- Просторни план Републике Србије (1996), Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд.
- Попис становништва 1961. Пол и старост, књ. 11, СЗС, Београд, 1965.
- Попис становништва 1971. Активно становништво према делатности, књ. 10, СЗС, Београд, 1974.
- Попис становништва, домаћинстава и станова 1981. Стално становништво, становништво у земљи и основни скупови становништва у земљи, по месту сталног становања. Табела 194, СЗС, Београд, 1984.
- Попис становништва 1981. Активно становништво по општинама и насељима по делатности. Документациони материјал. Београд.
- Попис становништва 1991. Пол и старост, подаци по насељима и општинама, књ. 4, СЗС, Београд, 1994.
- Попис становништва 1991. Активност и пол, књ. 7, СЗС, Београд, 1994.
- Попис становништва 1991. Активно становништво по делатностима, документациони материјал, СЗС, Београд.
- Попис становништва 2002. Становништво према полу и старости, књ.2, РЗС, Београд, 2003.
- Попис становништва 2002. Активност и пол, књ. 5, РЗС, Београд, 2003.
- Попис становништва 2002. Активно становништво које обавља занимање према делатности и полу, књ. 6, РЗС, Београд, 2004.
- Топографска карта Пријепоље, 1:100 000, ВГИ, Београд, 1986.
- Топографска карта Титово Ужице, 1: 100 000, ВГИ, Београд, 1986.
- Карта катастарских општина 1:300 000, Републички геодетски завод Србије, Завод за картографију "Геокарта", Београд, 1994.

SNEŽANA VUJADINOVIĆ
MIRJANA GAJIĆ

S u m m a r y

MODERN TENDENCIES IN DEVELOPING NET OF SETTLEMENTS OF NOVA VAROS DISTRICT

Demographic and functional development of rural settlements of Nova Varos district took place over the last couple of decades under the influence of the dominant settlement –Nova Varos. Analysis of spatial aspects of unctional changes shows that the settlements along the main traffic arteries and near Nova Varos record faster structural shanges . During the period from 1991. to 2002. these settlements reinforce old ones and get new functions gradually taking over the role of microcenters. More intensive development and restructuring of the population from primary into other sectors will refer in future to settlements with larger functional development of mentioned settlements the process of depopulation will be lessen and the conditions for more even socio-economical development of Nova Varos district will be made.